

I

(Rezolucje, zalecenia i opinie)

OPINIE

EUROPEJSKI KOMITET EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

452. SESJA PLENARNA 24–25 MARCA 2009 R.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie roli lasów i sektora związanego z leśnictwem w wywiązywaniu się ze zobowiązań UE dotyczących klimatu (opinia rozpoznawcza)

(2009/C 228/01)

W piśmie z 20 czerwca 2008 r. adresowanym do przewodniczącego Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego Dimitrisa DIMITRIADISA wiceprzewodnicząca Komisji Margot WALLSTRÖM, działając na podstawie art. 262 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, zwróciła się o opracowanie opinii rozpoznawczej w sprawie:

„roli lasów i sektora związanego z leśnictwem w wywiązywaniu się ze zobowiązań UE dotyczących klimatu” (opinia rozpoznawcza).

Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 3 marca 2009 r. Sprawozdawcą był Seppo KALLIO.

Na 452. sesji plenarnej w dniach 24–25 marca 2009 r. (posiedzenie z 25 marca) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 145 do 8 – 14 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 EKES jest zdania, że lasy i wytwarzane przez nie odnawialne drewno odgrywają istotną rolę w kontrolowaniu zmian klimatycznych, ponieważ:

- lasy, rosnąc, pochłaniają dwutlenek węgla z atmosfery i wiążą go w biomasie oraz w glebie;
- produkty z drewna magazynują dwutlenek węgla – przez okres istnienia takiego „magazynu” dwutlenek węgla jest usunięty z atmosfery;
- wykorzystanie energii pochodzącej z drewna zmniejsza zależność od paliw kopalnych, a tym samym ogranicza emisje gazów cieplarnianych;
- wykorzystanie produktów z drewna w budynkach i meblach pośrednio ogranicza emisje pochodzące z paliw kopalnych, ponieważ drewno zastępuje inne materiały, takie jak beton, których produkcja wymaga większej ilości energii i powoduje większe emisje niż wykorzystanie drewna.

1.2 EKES zauważa, że drewno jest w Europie wykorzystywane głównie w budownictwie, jako źródło energii oraz do produkcji mebli i papieru. Dzięki efektowi domina wywoływalnemu przez łańcuch przetwórczy produkty z drewna przynoszą znaczną wartość dodaną w postaci zatrudnienia, dochodów dla właścicieli lasów oraz aktywności gospodarczej, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

1.3 EKES podkreśla, że już od kilku dziesięcioleci europejskie lasy są biotopami obniżającymi zawartość dwutlenku węgla (ang. carbon sink), ponieważ wyręb jest mniejszy niż roczny przyrost netto, co pomogło spowolnić gromadzenie się dwutlenku węgla w atmosferze. Trzeba zagwarantować, że naturalne lasy dalej będą odgrywać istotną rolę jako magazyny dwutlenku węgla oraz ostoja różnorodności biologicznej. Zrównoważona gospodarka leśna w Europie jest monitorowana przy wykorzystaniu kryteriów i wskaźników MPOLE⁽¹⁾, nad którymi stale trwają prace.

⁽¹⁾ MPOLE – Ministerialny Proces Ochrony Lasów w Europie od 1990 r. (ang. MCPFE).

1.4 EKES proponuje, by UE podjęła następujące działania:

- starała się wykorzystywać drewno na różne sposoby i do różnych celów, promując na przykład wykorzystanie bioenergii pochodzącej z lasów i produkowanej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz szerzej informując o wykorzystaniu drewna w budownictwie na podstawie obliczeń dotyczących cyklu życia i wspólnych norm budowlanych, a także dzięki uwzględnieniu przez państwa członkowskie budownictwa drewnianego w krajowej polityce zamówień publicznych na drewno;
- była bardziej niż dotychczas aktywna w międzynarodowej polityce leśnej oraz przejęła inicjatywę, promując zrównoważoną gospodarkę leśną na całym świecie;
- ustanowiła europejski komitet czołowych ekspertów złożony z przedstawicieli przemysłu leśnego, osób mających wpływ na kształt polityki leśnej, badaczy, właścicieli lasów i innych zainteresowanych stron z sektora leśnictwa, ochrony środowiska i ochrony klimatu – jego zadaniem byłoby wzmocnienie i poszerzenie dialogu na tematy związane z leśnictwem oraz poprawa transferu wiedzy i procesów decyzyjnych;
- poczyniła wszelkie wysiłki, aby spełnić wymagania dotyczące sprawozdawczości w zakresie gazów cieplarnianych w okresie po Kioto, dzięki następującym rozwiązaniom:
  - a) akceptacja i uwzględnienie dwutlenku węgla magazynowanego w produktach z drewna wytwarzanych zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego jako obowiązkowego elementu w obliczeniach bilansu dwutlenku węgla;
  - b) opracowanie instrumentu REDD⁽¹⁾ jako efektywnego narzędzia handlu emisjami i uwzględnienie go w obliczeniach bilansu dwutlenku węgla przy zmianach sposobu użytkowania gruntów, zwłaszcza w celu zapobiegania wylesianiu w krajach rozwijających się;
- wspierała badania, inwentaryzację zasobów leśnych, wytyczanie obszarów najbardziej narażonych na skutki zmian klimatycznych oraz opracowywanie systemów monitorowania stanu lasów i zapewniła finansowanie tych działań.

1.5 EKES podkreśla, że w związku z potencjalnym negatywnym wpływem zmian klimatycznych państwa członkowskie UE powinny opracować plany gospodarki leśnej na wypadek sytuacji kryzysowych w celu zapobiegania zniszczeniom lasów powodowanym przez zjawiska ekstremalne (burze, susze, pożary lasów, zniszczenia powodowane przez szkodniki) oraz naprawiania skutków takich zniszczeń i lepszego informowania o znaczeniu gospodarki leśnej.

⁽¹⁾ REDD – Reduction Emissions from Deforestation and Forest Degradation (zmniejszanie emisji powodowanych przez wycinanie i degradację lasów w krajach rozwijających się).

1.6 EKES zaleca także, by państwa członkowskie rozwinęły rozproszoną produkcję bioenergii dzięki wykorzystaniu cen gwarantowanych.

1.7 EKES podkreśla, że lasy nie tylko mają duże znaczenie w związku ze zmianami klimatycznymi, lecz także pełnią wiele innych ważnych funkcji ekologicznych, społecznych i gospodarczych, które trzeba chronić. Obok produkcji drewna, cele leśnictwa obejmują także zachowanie różnorodności biologicznej w lasach, gospodarkę zasobami wody gruntowej, ochronę krajobrazu, wykorzystanie lasów do celów rekreacyjnych i turystycznych, tworzenie bariery dla hałasu powodowanego przez transport, zapobieganie lawinom i erozji oraz zapewnianie produktów innych niż drewno, takich jak owoce jagodowe, grzyby i zwierzyzna. Te rozliczne dodatkowe funkcje lasu służące dobrobytowi społecznemu nie znajdują odzwierciedlenia w żadnych wycenieniach rentowności ani w cenach drewna.

2. Zobowiązania UE dotyczące klimatu a lasy i leśnictwo

2.1 W grudniu 2008 r. Parlament Europejski przyjął pakiet klimatyczno-energetyczny UE. Na lasy i leśnictwo wpływ będą miały następujące decyzje legislacyjne:

- Zmiana dyrektywy o handlu emisjami. Dyrektywa ta określa wytyczne w zakresie użytkowania gruntów, zmiany użytkowania gruntów i leśnictwa w odniesieniu do sprawozdawczości dotyczącej gazów cieplarnianych oraz handlu emisjami. Dwutlenek węgla magazynowany w produktach z drewna oraz w samych lasach stanowi ważny element sprawozdawczości dotyczącej gazów cieplarnianych.
- Przemysł celulozowy i papierniczy jest objęty systemem handlu emisjami, ale spełnia kryteria, które pozwalają uznać go za sektor zagrożony ucieczką emisji gazów cieplarnianych. Decyzje dotyczące tego sektora zostaną podjęte w późniejszym okresie. Wykorzystanie drewna jako surowca nie jest objęte systemem handlu emisjami, inaczej niż produkcja większości innych materiałów budowlanych (betonu, stali i aluminium), na której konkurencyjność ma wpływ cena emisji dwutlenku węgla. Stanowi to zatem pośrednio atut produktów z drewna i budownictwa drewnianego.
- Dyrektywa ramowa w sprawie odnawialnych źródeł energii. Cel dotyczący osiągnięcia 20-procentowego udziału energii odnawialnej do 2020 r. oznacza konieczność znacznie większego wykorzystywania bioenergii pochodzącej z lasów (ogrzewanie, elektryczność, biopaliwa). Aby lepiej wykorzystać potencjał biomasy, w dyrektywie tej (art. 34) wytycza się cel polegający na większym wykorzystywaniu istniejących zasobów drewna oraz opracowaniu nowych metod gospodarki leśnej. W dyrektywie tej określono liczne cele dotyczące biomasy leśnej produkowanej w sposób

zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz sektora budownictwa. Zmierzają do uzyskania oszczędności energii i zmniejszenia emisji przy produkcji materiałów.

— Dyrektywa w sprawie paliw stosowanych w transporcie. W dyrektywie tej określono wymagania dotyczące wykorzystywania biomasy wytwarzanej w sposób zgodny z zasadami rozwoju zrównoważonego (zakłada się, że dotyczą one także biomasy leśnej) przy produkcji biopaliw zgodnie z dyrektywą w sprawie odnawialnych źródeł energii.

2.2 Lasy pokrywają 31 % powierzchni lądowej Europy i szacuje się, że pochłaniają ok. 10 % rocznej emisji dwutlenku węgla w Europie⁽¹⁾. Ilość dwutlenku węgla uwalnianego do atmosfery w lasach, którymi gospodaruje się w sposób zrównoważony, jest mniejsza (biotop obniżający zawartość dwutlenku węgla) lub taka sama (neutralność pod względem emisji dwutlenku węgla) jak ilość dwutlenku węgla pochłanianego przez las z atmosfery.

3. Zasoby leśne⁽²⁾ i ich wykorzystanie w Europie

3.1 Tereny leśne w UE-27 pokrywają 156 milionów hektarów. Jednakże ze względu na warunki naturalne nie wszystkie tereny leśne są dostępne do pozyskiwania drewna i wykorzystania gospodarczego. Szacuje się, że odsetek dostępnych terenów wynosi średnio 80–90 %, lecz w Europie Wschodniej często wynosi on jedynie 40–50 %. W ciągu ostatnich 15 lat powierzchnia terenów leśnych w UE-27 zwiększyła się o około 10 milionów hektarów wskutek zalesiania, ponownego zalesiania dawnych gruntów rolnych i naturalnego odnawiania się lasów. Powierzchnia terenów leśnych wzrosła o tyle, ile wynosi powierzchnia Węgier.

3.2 Około 60 % lasów UE-27 jest własnością prywatną i należy głównie do rodzin, a 40 % jest własnością publiczną i należy np. do państwa, gmin, wspólnot religijnych oraz innych podmiotów. Liczba prywatnych właścicieli lasów wynosi ogółem ponad 15 milionów i wzrasta w wyniku zmian struktury własności lasów w krajach Europy Wschodniej oraz różnych rozstrzygnięć związanych z podziałem spadków.

3.3 W Europie ludzie od stuleci na różne sposoby wykorzystywali lasy, zmieniając ich strukturę. Faktycznie działalność człowieka przekształcała europejskie lasy, w związku z czym są one określane jako zmienione pod względem składu gatun-

kowego lasy półnaturalne (85 % lasów jest tego rodzaju). Obok tych lasów leśnictwo obejmuje także plantacje leśne, które spotyka się głównie w południowo-zachodniej Europie. Stanowią one 8 % europejskich obszarów leśnych. Lasy naturalne⁽³⁾, nienaruszone przez człowieka (lasy i inne obszary zalesione, którymi nie są objęte działalnością leśną), występujące głównie w Europie Wschodniej, krajach bałtyckich i skandynawskich, stanowią około 5 %.

3.4 Lasy naturalne i chronione obszary leśne to najważniejsza kategoria lasów z punktu widzenia zachowania różnorodności biologicznej. Lasy naturalne to stabilne ekosystemy pomagające w przeciwdziałaniu skutkom zmian klimatycznych. Około 8 % europejskich terenów leśnych podlega ochronie w celu zachowania różnorodności biologicznej, a około 10 % podlega ochronie ze względu na ochronę krajobrazu, co daje ogółem 18 % (czyli 34 miliony hektarów). W ostatnich latach wzrosła ilość terenów chronionych ustawowo lub na mocy innych przepisów. Najbardziej występujące i najcenniejsze lasy europejskie, które mogą podlegać ochronie, w większości przypadków już jej podlegają. Lasy chronione są często położone na terenach górskich lub z dala od terenów zamieszkałych i należą do obszarów najcenniejszych (nietkniętych przez działalność człowieka) pod względem różnorodności występujących tam gatunków. Ponadto około 10 % lasów jest objętych ochroną, aby chronić systemy wodne, zasoby wód gruntowych i glebę oraz aby zapobiec występowaniu lawin lub erozji. Różnorodność biologiczna jest również wspierana w ramach zarządzania lasami gospodarczymi poprzez pozostawianie w lesie martwych drzew oraz siedlisk mikroorganizmów w celu zachowania rzadkich gatunków.

3.5 W Europie przyrost lasów gospodarczych jest znacznie większy niż wyręb. W 2005 r. w UE-27 zasoby drzewostanu zwiększyły się o 687 mln m³ netto (w lasach, w których warunki naturalne pozwalają na pozyskiwanie drewna). Wyręb to odpowiednio 442 mln m³. Oznacza to, że współczynnik wykorzystania lasów, czyli stosunek wyrębu do przyrostu, wyniósł średnio około 60 % (wahał się od 30 do 80 %). W północnych państwach członkowskich i Europie Środkowej wynosi on ponad 50 %, lecz w Europie Południowej i Południowo-Wschodniej utrzymuje się poniżej 50 %. Współczynnik wykorzystania lasów wzrastał w ciągu ostatnich 10 lat, ale nie osiągnął jeszcze poziomu z 1990 r. Tempo wyrębu wzrosło do pewnego stopnia z powodu gwałtownych burz

⁽¹⁾ Nabuurs, G.J. et al., 2003. *Temporal evolution of the European Forest sector carbon sink 1950-1999* (Ewolucja europejskiego sektora leśnego jako biotopu obniżającego zawartość dwutlenku węgla w latach 1950-1999), *Global Change Biology* 9.

⁽²⁾ *State of Europe's Forests 2007* – raport MPOLE na temat zrównoważonej gospodarki leśnej w Europie; MPOLE, EKG ONZ oraz FAO; Warszawa 2007, ss. 247.

⁽³⁾ Definicje: Lasy naturalne, określane jako „lasy niedotknięte działalnością człowieka”, wykazują cechy naturalnego cyklu rozwoju lasu, tzn. charakteryzuje je naturalny skład gatunkowy drzewostanu, naturalna struktura wiekowa i udział drewna martwego oraz brak widocznych oznak działalności człowieka. Plantacje składają się z nierodzimych gatunków drzew lub składają się na nie jedno- lub dwugatunkowe drzewostany w jednym wieku, które zostały utworzone w sposób sztuczny. Lasy półnaturalne to lasy, które nie są lasami niedotkniętymi działalnością człowieka ani nie są plantacjami. Definicja ta została zastosowana w dyrektywie dotyczącej odnawialnych źródeł energii (art. 72), przy określaniu obszarów leśnych, w których biomasa leśna może być pozyskiwana zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju (jej pozyskiwanie jest dozwolone na wszystkich obszarach leśnych z wyjątkiem obszarów zajmowanych przez nienaruszony las pierwotny).

w pierwszym dziesięcioleciu nowego tysiąclecia, które spowodowały, że w niektórych miejscach zbiór drewna nastąpił w krótkim okresie, a wyrąb osiągnął skalę odpowiadającą zbiorowi z kilku zwykłych lat. W 2006 r. import drewna okrągłego, wiórów i odpadów drewnianych do Europy (UE-27) wyniósł 83 mln m³ (z wyłączeniem papieru i celulozy), a 54 mln m³ wynosił eksport do krajów spoza UE (1).

3.6 Niewykorzystany odsetek przyrostu lasu w istniejących lasach gospodarczych wynosi prawie 40 % (lub około 250 mln m³), ponieważ wyrąb jest mniejszy niż przyrost. W ciągu ostatnich 50 lat w UE-27 stale powiększały się także zasoby leśne. Ogólne zasoby drzewostanu wynoszą około 30 mld m³, co odpowiada 9,8 mld ton dwutlenku węgla. Część dwutlenku węgla wychwyconego przez drzewa jest magazynowana w glebie, jednak z powodu braku odpowiednich badań nie istnieją ogólnoeuropejskie szacunki dotyczące udziału gleby w magazynowaniu dwutlenku węgla. Z punktu widzenia wiązania dwutlenku węgla między lasami gospodarczymi a naturalnymi istnieje istotna różnica: lasy naturalne w swoim „stanie docelowym” są z perspektywy ochrony klimatu po prostu magazynami węgla, w których wiązanie (poprzez przyrost biomasy) i uwalnianie dwutlenku węgla (poprzez rozkładanie się biomasy) są w równowadze, podczas gdy w lasach gospodarczych dzięki wyrębowi drzew powstają wciąż nowe i dodatkowe możliwości wiązania dwutlenku węgla. EKES chciałby z całą mocą podkreślić, że nie jest jego intencją przyznanie w związku z tym większej wartości lasom gospodarczym niż lasom naturalnym.

3.7 Istotne jest zbadanie potencjału europejskich lasów w zakresie pozyskiwania drewna oraz innych form użytkowania lasów, aby zrozumieć i ocenić pochłanianie dwutlenku węgla, produkcję bioenergii leśnej oraz obieg węgla związany z produktami z drewna. Jak dotąd nie ma spójnego obrazu potencjału w zakresie wyrębu lasów dla UE-27 jako całości. Niektóre państwa dysponują krajowymi programami dotyczącymi leśnictwa, które określają różne możliwości w zakresie wyrębu z uwzględnieniem potrzeb związanych z ochroną lasów, różnorodności biologicznej i innych wielofunkcyjnych aspektów.

4. Wpływ zmian klimatycznych na lasy

4.1 Lasy wychwytyują dwutlenek węgla (CO₂) z atmosfery w procesie asymilacji i zamieniają go na biomasę, głównie w formie drewna, wydzielając jednocześnie tlen, który ma zasadnicze znaczenie dla przeżycia zwierząt i ludzi. Zmiany klimatyczne, zwłaszcza zwiększenie się ilości gazów cieplarnianych w atmosferze oraz wzrost temperatur, lecz także ilość ozonu na powierzchni ziemi, osady azotu i zakwaszenie gleby, stanowią zagrożenie – natychmiast lub po upływie określonego czasu – dla zdrowia, przyrostu i struktury lasów.

4.2 Zmiany klimatyczne wywierają na lasy dwójaki wpływ. Na przykład jeśli klimat stopniowo staje się cieplejszy lub suchszy, drzewa muszą przystosować się do tej zmiany. Proces przystosowawczy następuje stopniowo i można planować jego przebieg oraz działania, które mają na niego wpływać. Najpo-

ważniejsze bezpośrednie zagrożenia dla rozwoju lasów wynikają z ekstremalnych zjawisk pogodowych. Szeregi czasowe tworzone dla okresu od 1850 r. wskazują na wyraźny wzrost szkód spowodowanych w Europie przez burze w ciągu ostatnich 20 lat. Podobnie w krajach śródziemnomorskich w ciągu ostatniego dziesięciolecia miało miejsce bardzo wiele pożarów lasów. Niemożliwe jest dokładne przewidzenie wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych, lecz można przygotować się na nie dzięki planowaniu.

4.3 Jeśli istniejące lasy gospodarcze nie przystosują się wystarczająco do stopniowych zmian klimatycznych, skutkami będą między innymi osłabienie żywotności drzew, obniżenie wydajności, obumarcie poszczególnych drzew, mniejsza zdolność drzew do konkurowania, a w rezultacie zwiększone występowanie chorób i szkodników oraz zmiana składu gatunkowego lasów. Istnieje również niebezpieczeństwo, że w regionach północnych drzewa nie przystosują się, ponieważ tempo ich przyrostu ulega zmianom spowodowanym wydłużaniem się okresu wegetacyjnego i niewystarczającym dostosowaniem się do okresu uspienia lub okresu zimowego. W przypadku wystąpienia takich ekstremalnych zjawisk pogodowych, jak susze, pożary lasów, burze lub zniszczenia spowodowane opadami śniegu, może dojść do obumarcia drzew na dużych obszarach i uniemożliwienia ponownego zalesienia, a martwe drzewa mogą spowodować masowe rozprzestrzenienie się szkodników, także w okolicznych zdrowych lasach.

4.4 Zmiany klimatyczne wywierają różny wpływ na poszczególne strefy wegetacyjne. Oczekiwane są następujące główne zmiany w poszczególnych krajach i strefach wegetacyjnych (obszarach północnych, strefie umiarkowanej, śródziemnomorskiej strefie wegetacyjnej, obszarach górskich i polarnych):

— w regionie Morza Śródziemnego prawdopodobnie zwiększy się występowanie okresów suchych i gorących, co spowoduje niedobór słodkiej wody, podwyższone ryzyko pożarów lasów i pustynnienie;

— w Europie Środkowej wydłuży się okres wegetacyjny; może zwiększyć się przyrost lasów; prawdopodobnie wzrośnie udział drzew liściastych; mogą zmniejszyć się opady i występować susze; powszechne staną się ekstremalne zjawiska pogodowe, zwłaszcza zniszczenia powodowane przez burze;

— w północnej strefie lasów iglastych prawdopodobnie wydłuży się okres wegetacyjny; może zwiększyć się przyrost lasów; częstsze staną się zniszczenia powodowane przez burze; w strefie umiarkowanej spodziewane jest rozprzestrzenienie się szkodników na północ, co może spowodować rozległe zniszczenia.

Konsekwencją zmian klimatycznych może być przesunięcie się w górę lub na północ granicy drzew oraz stopniowe wyginięcie pewnych gatunków w lasach na obszarach górskich i położonych przy granicy drzew w regionach północnych i polarnych.

(1) Źródło: ForeSTAT, FAO 2007 r.

5. Rola gospodarki leśnej w przystosowaniu się do zmian klimatycznych

5.1 Dobra gospodarka leśna jest głównym sposobem poprawy zdolności lasów do przystosowania się do zmian klimatycznych. Częścią gospodarki leśnej są środki zapobiegawcze, takie jak dostrzeganie na czas i usuwanie obumierających drzew oraz pilnowanie, by ilość materii, która mogłaby powodować pożary lasów, była jak najmniejsza. Trzeba podnieść świadomość znaczenia, jakie gospodarka leśna ma dla przystosowywania się do zmian klimatycznych, wśród społeczeństwa, właścicieli lasów i osób odpowiedzialnych za gospodarkę leśną. W przypadku większości lasów w UE gospodarka leśna prowadzona jest na bieżąco, w związku z czym ogólnie lasy charakteryzują się wysoką wydajnością i żywotnością. Potencjalne środki przystosowawcze trzeba podjąć już teraz i stale je kontynuować, ponieważ w leśnictwie konieczne jest myślenie długoterminowe, jako że cykle życiowe trwają zazwyczaj od 15 do 150 lat.

5.2 Jeśli chodzi o regenerację lasu, należy sadzić drzewa najlepiej przystosowane do warunków panujących w danej okolicy. Dobrze jest wybierać gatunki rodzime, ponieważ ze względu na swe cechy genetyczne gatunki drzew naturalnie występujące w danym miejscu mają większe możliwości przystosowania się do lokalnych zmian klimatycznych. Należy też preferować lasy mieszane, gdyż obecność różnych rodzajów drzew o różnych właściwościach zmniejsza zagrożenia dla lasów.

5.3 W jednogatunkowych lasach iglastych zasadzonych poza ich naturalnym obszarem występowania, należy podjąć wysiłki w celu zmiany tych lasów w taki sposób, aby przywrócić pierwotny skład gatunkowy. Sadzone przez człowieka lasy jednogatunkowe są często mniej odporne na burze i nierzadko po nich następujące zniszczenia powodowane przez insekty.

5.4 Trzeba opracować plany gospodarki leśnej na wypadek sytuacji kryzysowych, rozwiązania finansowe w celu pokrycia ewentualnych szkód oraz modele operacyjne, tak aby sektor ten był przygotowany na szkodliwe skutki nagłych i ekstremalnych zjawisk pogodowych powodowanych zmianami klimatycznymi oraz na wynikające z nich zniszczenia lasów. Konieczne jest ustalenie obszarów szczególnie zagrożonych takimi ekstremalnymi warunkami pogodowymi. Trzeba także sporządzić modele operacyjne dotyczące sytuacji nagłego wzrostu skali wycięcia i zapewnienia sprawnego funkcjonowania rynków drewna.

5.5 Zmiany klimatyczne i międzynarodowy handel materiałem roślinnym zwiększają rozprzestrzenianie się obcych gatunków i szkodników roślin. Dyrektywa UE w sprawie ochrony roślin zawiera przepisy dotyczące zwalczania szkodników roślin, zapobiegania rozprzestrzenianiu się pasożytów oraz wymogów związanych z międzynarodowym handlem drewnem i sadzonkami. Aby zapobiec rozprzestrzenianiu się najniebezpieczniejszych szkodników drewna (np. węgorka sosnowca) i zachować zdrowie lasów, na obszarze UE muszą

obowiązywać wystarczająco ściśle przepisy dotyczące ochrony roślin i musi być prowadzone skuteczne monitorowanie. Potrzebne są krajowe strategie i programy w celu zwalczania inwazyjnych gatunków obcych.

5.6 Gospodarowanie lasami nie musi być sprzeczne z celami w zakresie różnorodności biologicznej. W zarządzaniu półnaturalnymi lasami gospodarczymi powinno się uwzględniać kwestie różnorodności biologicznej i w drzewostanach gospodarczych pozostawiać martwe drewno i nienaruszone mikrobioty w celu zachowania żywych organizmów. Kilka państw członkowskich UE udziela wsparcia finansowego prywatnym właścicielom lasów, którzy podejmują się ich dobrowolnej ochrony, co jest środkiem mającym na celu wspieranie różnorodności biologicznej. Również systemy certyfikacji lasów wymagają, aby w gospodarce leśnej uwzględniane były kryteria dotyczące ich różnorodności biologicznej.

5.7 Obecnie w europejskich lasach gospodarczych występuje duża ilość martwego drewna w postaci stojących lub powalonych drzew, które odgrywa rolę magazynu dwutlenku węgla i zapewnia także konieczne środowisko życia dla organizmów żywych. Średnia ilość martwego drewna wynosi 10 m³/ha. Obecność dużej ilości martwego drewna może sprzyjać masowemu rozprzestrzenianiu się szkodników drewna lub dużym pożarom lasów. Korzyści dla różnorodności biologicznej są jednak znaczne i dlatego ważne jest, aby nie usuwano martwego drewna już obecnego w lasach z miejsc, w których niegdyś rośło, na przykład w celu wykorzystania go jako paliwa opałowego.

5.8 Lasy naturalne i chronione obszary leśne są konieczne dla zachowania różnorodności biologicznej. Jeśli chodzi o pochłanianie dwutlenku węgla, las naturalny w ciągu swego cyklu życia przechodzi od pełnienia funkcji biotopu obniżającego zawartość dwutlenku węgla do funkcji magazynu dwutlenku węgla. Zatem przejście od aktywnej gospodarki lasami do ich pełnej ochrony oznacza zmniejszenie się powierzchni terenu odpowiedniego dla zespołów rosnących drzew, które mogą przyczynić się do zwiększenia ilości dwutlenku węgla magazynowanego w lasach, a w szczególności mogą być źródłem produktów z drewna zastępujących inne formy energii i inne materiały.

5.9 Jeśli chodzi o przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, zintegrowana ochrona (martwe drewno i małe bioty) w ramach zarządzania lasami gospodarczymi jest skuteczniejsza od pełnej ochrony lasów.

6. Rola produktów z drewna w łagodzeniu zmian klimatycznych

6.1 Dzięki procesowi wzrostu drzew i późniejszego przetwarzania drewna lasy wpływają na zmiany klimatyczne na cztery sposoby:

— rosnąc, wychwytyują dwutlenek węgla z atmosfery i magazynują go zarówno w biomase, jak i w glebie;

- produkty z drewna magazynują dwutlenek węgla;
- wykorzystanie drewna do produkcji energii zmniejsza zależność od paliw kopalnych, a tym samym ogranicza emisje gazów cieplarnianych;
- wykorzystanie produktów z drewna w budynkach i meblach między innymi pośrednio ogranicza emisje pochodzące z paliw kopalnych, ponieważ drewno zastępuje inne materiały, takie jak beton, których produkcja wymaga większej ilości energii i powoduje większe emisje niż wykorzystanie drewna.

6.2 Już od kilku dziesięcioleci lasy europejskie działają jak biotop obniżający zawartość dwutlenku węgla, ponieważ wyrąb mniejszy niż roczny przyrost netto spowolnił gromadzenie się dwutlenku węgla w atmosferze. Lasy gospodarcze nie mogą bez końca pełnić tej funkcji, ponieważ w miarę jak wzrost wychodzi poza fazę optymalną, lasy przestają pochłaniać dwutlenek węgla. Dlatego też zarządzanie tymi lasami musi mieć charakter ciągły.

6.3 Efekty zastępowania innych materiałów przez pozyskane drewno (Harvested Wood Products, HWP)⁽¹⁾ są ważne z punktu widzenia łagodzenia zmian klimatycznych. Dwutlenek węgla jest wychwytywany z atmosfery przez drzewa rosnące w lasach, a następnie przenoszony i magazynowany w produktach z drewna, takich jak papier, meble, deski i drewniane budynki, a dzięki temu pozostaje usunięty z atmosfery – na przykład w formie drewnianego domu – nawet przez kilkaset lat. Pod koniec ich cyklu życia produkty z drewna mogą zostać poddane recyklingowi i spalone w celu wyprodukowania energii. Sprawozdawczość dotycząca emisji dwutlenku węgla w odniesieniu do produktów z drewna jest dobrowolna w ramach obliczeń emisji gazów cieplarnianych zgodnie z protokołem z Kioto i nadal jest niekompletna, częściowo z powodu uwzględniania handlu międzynarodowego.

6.4 Obecne bazy danych, zarówno krajowe, jak i międzynarodowe, umożliwiają obliczenie potencjału produktów z drewna w zakresie magazynowania dwutlenku węgla. Opracowywane są zasady dotyczące takich obliczeń, aby wykorzystywać je przy obliczaniu bilansu dwutlenku węgla dla lasów. Na konferencji dotyczącej zmian klimatycznych, która odbędzie się w 2009 r. w Kopenhadze, UE powinna zaproponować, by sprawozdawczość dotycząca ilości dwutlenku węgla związanego w produktach z drewna była uwzględniana jako obowiązkowa część obliczeń bilansu dwutlenku węgla w okresie po protokole z Kioto, od 2012 r.

6.5 Uwzględnienie potencjału produktów z drewna w zakresie magazynowania dwutlenku węgla w obliczeniach bilansu dwutlenku węgla mogłoby stanowić dla sektora leśnictwa dodatkową zachętę do bardziej efektywnego i przyjaznego dla środowiska gospodarowania lasami. Gospo-

darka leśna prowadzona w sposób ciągły ma istotne znaczenie dla zachowania żywotności lasów w obliczu szkodliwych skutków zmian klimatycznych.

7. Wykorzystanie drewna w budownictwie

7.1 Sektor budownictwa ma do odegrania bardzo ważną rolę w przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym, ponieważ 40–50 % światowego zużycia energii pierwotnej przypada na ogrzewanie i chłodzenie budynków⁽²⁾. Szacuje się, że prawie 40 % emisji CO₂ powstaje przy produkcji materiałów budowlanych, podczas działań budowlanych i użytkowania budynków.

W UE-27 w roku 2005 zużyto w sumie 1 170,2 Mtoe: 28 % zużycia energii przypadło na przemysł, 30,9 % na transport i 41,1 % na gospodarstwa domowe. 8 % emisji dwutlenku węgla przypada na systemy ogrzewania i chłodzenia budynków. Znacznej części emisji dwutlenku węgla można uniknąć dzięki profesjonalnemu budownictwu i nowym technikom oraz większemu wykorzystywaniu drewna w budownictwie.

7.2 Przez cały cykl życia drewno jest wymagającym małych nakładów energii i odnawialnym materiałem budowlanym, który jest neutralny pod względem emisji dwutlenku węgla. Przy produkcji żadnego innego powszechnie stosowanego materiału budowlanego nie wykorzystuje się tak niewielkiej ilości energii jak w przypadku drewna. Wykorzystanie jednego metra sześciennego drewna jako substytutu innych materiałów budowlanych powoduje ograniczenie emisji dwutlenku węgla do atmosfery o średnio 1,1 tony.

7.3 Powszechniejszą budowę drewnianych budynków na świecie i większe wykorzystanie drewna w budownictwie ogranicza brak jednolitych norm, zasad i kryteriów certyfikacji. Sektor budownictwa powinien dysponować opartymi na obliczeniach naukowych analizami cyklu życia i emisji gazów cieplarnianych dla poszczególnych produktów, aby mógł dokonać obiektywnego porównania różnych materiałów. Rządy państw członkowskich powinny w większym stopniu włączać materiały z drewna umożliwiające ekologiczną budowę do polityki dotyczącej podaży drewna i stosować takie wymogi co do certyfikacji lasów, które są zgodne z międzynarodową koncepcją zrównoważonego rozwoju.

8. Bioenergia pochodząca z lasów

8.1 Biomasa leśna jest największym bezpośrednio dostępnym zasobem bioenergii w Europie i jest wykorzystywana w celach energetycznych na trzy sposoby:

- do wytwarzania ciepła i pary przemysłowej,
- do produkcji energii elektrycznej,
- jako biopaliwo w transporcie.

⁽¹⁾ Pozyskane drewno (Harvested Wood Products, HWP) obejmuje cały materiał drzewny (w tym korę), który opuszcza miejsca pozyskiwania drewna. Pozostałości po wyrębie i inny materiał pozostawiony na miejscu wyrębu są uznawane za martwą materię organiczną, a nie pozyskane drewno (wytyczne IPCC z 2006 r.).

⁽²⁾ Źródło: UNECE/FAO *Forest Products Annual Market Review 2007-2008* (Doroczny przegląd rynku produktów leśnych 2007-2008 przygotowany przez EKG ONZ i FAO), <http://www.unecce.org/tardec/timber/docs/fpama/2008> i <http://www.iisd.ca/ymb/efw/20october.html>.

W ostatnich latach w Europie znacznie wzrosła produkcja ciepła i elektryczności oraz skojarzone wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej z biomasy leśnej. Ciepło i elektryczność są produkowane w indywidualnych domach wolno stojących oraz w różnej wielkości ciepłowniach lub elektrociepłowniach obsługujących szkoły, podmioty publiczne, szpitale, społeczności wiejskie i miasta. Technologie produkcji biopaliw z biomasy leśnej i surowca drzewnego nadal znajdują się w fazie prób i rozwoju i konieczne są dalsze inwestycje. Piroliza biomasy, w wyniku której powstaje węgiel drzewny, który może być wykorzystywany w celu poprawy stanu gleby, stanowi nową możliwość poprawy wartości energetycznej drewna oraz skuteczności gleby jako magazynu dwutlenku węgla.

8.2 W 2006 r. w UE-25 produkcja energii z odnawialnych źródeł energii wyniosła 110 Mtoe, co stanowi około 14 % całkowitego zużycia energii (Eurostat 2008). Największa część (65 %) energii odnawialnej została wyprodukowana z biomasy, głównie pochodzącej z lasów (60 %). Udział energii pochodzącej z lasów w całkowitym zużyciu energii znacznie różni się w poszczególnych krajach UE-27.

8.3 Biopaliwa oparte na drewnie, które można pozyskiwać z lasów, obejmują różnego rodzaju wióry leśne, szczapy, pelety, brykiety, drewno z pni i korzeni, węgiel drzewny, gaz drzewny i szybko rosnące gatunki drzew, takie jak wierzba. Produkty uboczne przemysłu leśnego (przemysłowe odpady cieczy klarowanej i odpady drewniane, takie jak ług czarny, kora, trociny, odpady procesowe i drewno poddane recyklingowi) oferują ogromne możliwości energetyczne i są wykorzystywane w produkcji ciepła i energii, zwłaszcza w zintegrowanym przemyśle leśnym. Wykorzystanie produktów ubocznych i odzyskanego drewna do celów produkcji energii może osiągnąć 30-50 % wykorzystania drewna okrągłego.

8.4 W Europie istnieją możliwości znacznie większego niż obecnie wykorzystywania bioenergii pochodzącej z lasów. Zgodnie ze wstępnymi szacunkami potencjał Europy w zakresie pozyskiwania biomasy leśnej wynosi 100-200 mln m³ rocznie, z założeniem że nie stanowi ono zagrożenia dla środowiska, różnorodności biologicznej lasów i obszarów chronionych. Obecnie ilość biomasy leśnej pozyskanej oddzielnie lub w powiązaniu z pozyskiwaniem drewna z pni szacuje się na ok. 10-15 % potencjalnych możliwości jej pozyskiwania.

8.5 Większe wykorzystywanie biomasy leśnej stwarza nowe możliwości nie tylko dla właścicieli lasów poprzez torowanie drogi do szerszego rynku drewna i konkurencji cenowej, ale także dla przemysłu tartaczego poprzez oferowanie większego rynku dla jego produktów ubocznych. Duży popyt na biomasę leśną mógłby wywołać zmiany na rynku drewna okrągłego,

ponieważ prowadziłby do większej konkurencji na rynku surowca drzewnego pomiędzy sektorem bioenergii a przemysłem wykorzystującym drewno z pni. Wsparcie dla korzystania z bioenergii, np. w formie cen gwarantowanych dla produkcji „ekologicznej” energii, jest ważnym instrumentem rozwijania różnego rodzaju strategii dotyczących bioenergii na szczeblu lokalnym i regionalnym. Wsparcie dla rozwoju regionalnego w UE powinno nadal być kluczowym elementem w rozważaniach nad zwiększeniem korzystania z bioenergii.

8.6 Rynki paliwa drzewnego, a zwłaszcza drewna opałowego, są przede wszystkim lokalne, ale szersze wykorzystywanie w UE drewna do celów energetycznych znacznie zwiększyłoby obroty i ilość miejsc pracy w sektorze produkcji maszyn i sprzętu. Specjalne maszyny i sprzęt potrzebne są do produkcji pelet, brykietów i innego rodzaju przetworzonego paliwa drzewnego. Produkcja energii wymaga dużej ilości kotłów i innego kosztownego sprzętu, co stwarza znaczny potencjał wzrostu. Zwiększone wykorzystanie energii drzewnej otworzyłoby także znaczne możliwości eksportu technologii na rynki pozaunijne.

8.7 W związku z dyrektywą ramową UE w sprawie odnawialnych źródeł energii prowadzi się obecnie prace nad sporządzeniem norm dla zrównoważonej produkcji biomasy. Normy są ważne dla zapewnienia, że zamówienia publiczne i produkcja bioenergii leśnej będą zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz że przestrzegane będą wspólne procedury. Normy dla zrównoważonej produkcji biomasy leśnej muszą być powiązane z ogólnoeuropejskimi kryteriami MPOLE, aby uniknąć niepotrzebnych nakładów pracy i jej powielania.

9. Aspekty polityki leśnej

9.1 Tworzenie nowych lasów poprzez zalesianie stanowi jeden z najskuteczniejszych sposobów usuwania dwutlenku węgla z atmosfery. UE powinna wspierać projekty zalesiania w krajach rozwijających się w ramach swej polityki na rzecz rozwoju, ponieważ wedle wszelkiego prawdopodobieństwa zmiany klimatyczne doprowadzą do coraz większych różnic między krajami uprzemysłowionymi a rozwijającymi się. Projektem zalesiania powinny towarzyszyć strategie adaptacyjne wspierające budowanie potencjału, wielofunkcyjne użytkowanie lasów oraz dobre rządy w krajach rozwijających się. UE powinna także poczynić starania, by zapobiegać nielegalnemu wyrębowi w krajach rozwijających się, promować zrównoważone leśnictwo oraz wspierać kraje rozwijające się w sporządzaniu krajowych programów dotyczących leśnictwa w powiązaniu z innymi sektorami.

9.2 W zgodnych z protokołem z Kioto obliczeniach bilansu dwutlenku węgla odzwierciedlających zmiany użytkowania gruntów nie przewidziano reguł dla krajów rozwijających się, pozwalających na uwzględnienie redukcji emisji dwutlenku węgla w wyniku zapobieżenia wylesianiu. Ponieważ wylesianie powoduje wzrost emisji dwutlenku węgla, UE powinna wspierać opracowanie i przyjęcie tzw. instrumentu REDD, tak by mógł on być stosowany przy obliczaniu emisji gazów cieplarnianych związanych z użytkowaniem gruntów w okresie po Kioto od 2012 r. Wymaga to określenia ceny, która odzwierciedlałaby wartość pochłoniętego dwutlenku węgla, tak by państwa członkowskie mogły wykorzystać handel emisjami w celu wywarcia pewnego wpływu na zapobieganie wycinaniu lasów tropikalnych.

9.3 UE opracowała tzw. procedurę FLEGT⁽¹⁾, której celem jest zapobieganie sprzedaży na rynkach UE nielegalnie pozyskanego drewna i produktów z niego. Dzięki systemowi partnerstwa z poszczególnymi krajami system zezwoleń FLEGT promuje i wspiera zrównoważoną gospodarkę leśną w krajach rozwijających się i zachęca państwa członkowskie i kraje rozwijające się do ściślejszej współpracy. UE powinna wspierać dalszy rozwój systemu FLEGT oraz objęcie jego zasięgiem całego

świata. Zapobieganie nielegalnemu wyrębowi zmniejszyłoby tempo wycinania lasów tropikalnych oraz związanego z tym wzrostu emisji dwutlenku węgla. Ograniczenie nielegalnego wyrębu jest także celem systemów dobrowolnej certyfikacji lasów, takich jak PEFC⁽²⁾ i FSC⁽³⁾.

9.4 Dzięki międzynarodowym porozumieniom i organizacjom, takim jak Komitet Drzewny EKG ONZ, Europejska Komisja Leśnictwa Organizacji ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), EUROSTAT i MPOLE, gromadzone są już dane dotyczące europejskich zasobów leśnych, związanego w nich dwutlenku węgla, obiegu węgla, różnorodności lasów, ich produktów i funkcji ochronnych. Pilnie potrzeba jednak więcej wiedzy i badań. Przy opracowywaniu wspólnotowych systemów monitorowania, takich jak np. nowy projekt FutMon, trzeba wykorzystywać istniejące i dopiero rozwijane krajowe, paneuropejskie i światowe systemy monitorowania, a właścicielom gruntów należy zapewnić pełną ochronę danych przy przetwarzaniu i publikowaniu informacji. UE powinna wykorzystać swe programy ramowe na rzecz badań w celu wspierania dalszych badań w tej dziedzinie i ułatwienia przekazywania danych w ramach badań podstawowych i stosowanych oraz projektów rozwojowych.

Bruksela, 25 marca 2009 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI

⁽¹⁾ Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego „Plan działań UE na rzecz egzekwowania prawa, zarządzania i handlu w dziedzinie leśnictwa (FLEGT)” – COM(2003) 251 wersja ostateczna; rozporządzenie Komisji (WE) nr 1024/2008 z dnia 17 października 2008 r. ustanawiające szczegółowe środki dla wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 2173/2005 w sprawie ustanowienia systemu zezwoleń na przywóz drewna do Wspólnoty Europejskiej FLEGT, Dz.U. L 277, z 18.10.2008, s. 23–29.

⁽²⁾ PEFC – Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes (program uznawania systemów certyfikacji lasów), www.pefc.org.

⁽³⁾ FCS – Forest Stewardship Council (Rada Dobrej Gospodarki Leśnej), www.fsc.org.